

PROGRAM FOR TROMS VENSTRE FOR PERIODEN 2023-2025

Venstre tar Troms framover

Venstre vil ha et sosialliberalt samfunn, hvor folk har frihet og mulighet til å skape sin egen veg til det gode liv, og der vi tar ansvar for hverandre og miljøet. Vi ønsker et mangfoldig samfunn hvor forhold mellom mennesker bygger på tillit, toleranse og respekt. Politiske beslutningsprosesser må være åpne og etterprøvbare.

Troms fylkeskommune skal ivareta grunnlaget for samisk og kvensk kultur. Vi vil jobbe for gode vilkår for gründere og næringsliv, slik at det skapes flere arbeidsplasser i hele fylket. De rike naturressursene må forvaltes bærekraftig, og slik at verdiskapingen i størst mulig grad kommer hele fylket til nytte. Venstre vil legge til rette for at folk kan bo i hele fylket, både i byene og i distriktene. Vi har et ansvar for å sikre menneskelig bærekraft. Alle skal ha rett til velferd når vi trenger det.

Utdanning og kompetanse

Venstre vil ha en god offentlig fellesskole, men er åpen for friskoler som kan gi større mangfold. For ungdom og voksne gjelder det å ha god kvalitet i videregående opplæring, med fleksible modeller for fagopplæringen for at flere skal gjennomføre utdanningen og kvalifisere seg for jobb. Fagskolene, med høyere yrkesfaglig utdanning og grad, blir enda viktigere enn før. Dette tilbudet må styrkes og innrettes mot behovet til arbeidslivet, og tilrettelegges slik at man når flere av de som er i arbeid eller har familieforpliktelser, spesielt utenfor byene. I dagens situasjon er det særdeles viktig at man tilrettelegger for at flest mulig gjennomfører utdanning innen helse og omsorg, uavhengig av hvor i fylket man bor eller hvor mange som søker.

I tillegg til å sette elever i stand til å skaffe seg jobb, må fylkeskommunen også gi opplæring i å skape seg en jobb. Venstre vil at fylkeskommunen skal støtte Ungt Entreprenørskap og lignende tiltak som lærer elever å starte, drive, utvikle og avvikle egne bedrifter.

Å satse på læreren er en forutsetning for å satse på eleven. Venstre vil følge opp statlige lærerløft med forutsigbare kompetanseplaner for lærerne. Det må særlig satses på rekruttering av lærere med samisk og kvensk bakgrunn. UiT Norges arktiske universitet må bli en aktiv samarbeidspartner for kvalitetsutvikling i skolen. Universitetsskoler har vært vellykket i Troms, og vi går inn for at denne ordningen utvides til flere videregående skoler i fylket.

For at den enkelte elevs læring skal være optimal, må elevens individuelle situasjon være utgangspunktet for den opplæring som tilbys. Det må bli enklere å kontakte oppfølgings- og støtteapparatet i skolen. Derfor vil vi styrke kontaktlærerrollen og samordne helse- og rådgivningstjenestene.

Innenfor naturbruk vil Venstre ha både grønt (landbruk) og blått (havbruk) utdanningstilbud i Troms fylke. Vi vil søke om statlig støtte til arktisk landbruksutdanning og en fagskole for arktisk landbruk. Fylkeskommunen skal ha ett felles fond for leieinntekter fra

undervisningstillatelser innenfor akvakultur og elektrisk drevne undervisningsfartøyer ved de blå linjene.

Venstre vil sette individet foran systemer, slik at enkeltelever får fullføre og ikke unødig blir hindret i sin utdanning. Det er svært viktig å gi borteboende elever et rimelig og godt hybeltilbud med tilknyttet miljøarbeidertjeneste. Et slikt tilbud kan også bidra til bedre skoleresultater og hindre frafall. Borteboere må få lov til å bo på internat i helgene når det er langt hjem og kollektivtilbudet er begrenset.

Skolen er først og fremst til for elevene. Elevrådet og elevenes engasjement og medbestemmelse må brukes aktivt i utviklingen av skolen. Ungdommens fylkesting og -råd skal utgjøre en viktig del av ungdomsarbeidet i fylkeskommunen.

Det er en styrke for lokalsamfunn at også etablerte voksne mennesker kan tilbys videregående opplæring og etter- og videreutdanning. Fylkeskommunen må tilrettelegge for at høyere utdanning kan skje nært der folk bor, for eksempel gjennom studiesentermodellen, universitetscampuser, eller et samarbeid mellom UiT Norges arktiske universitet og Samisk høgskole. Venstre skal sikre at vedtatte oppgaver på integreringsfeltet implementeres i den nye fylkeskommunen samt at fylkesplanen og delplaner inneholder klare visjoner og mål som sikrer god integrering og deltakelse for innvandrere.

Det er naturlig at militær utdanning finnes i kjerneområdene for Forsvaret. Venstre vil jobbe videre for at man i første omgang etablerer befalsutdanning i Indre Troms, og at man på sikt også kan etablere krigsskoleutdanning i området.

Venstre vil jobbe for:

- En god geografisk fordeling på skoletilbudene i fylket, slik at flest mulig elever får gå på skole i nærheten av hjemstedet.
- Gode opplæringstilbud som også sikrer innvandrere/flyktninger nødvendig grunnlag for å skaffe seg relevant kompetanse for arbeidslivet.
- Fritt skolevalg.
- At yrkesfagutdanningene blir mer fleksible og bedre tilpasset den enkelte elev og yrket de skal inn i.
- Flere læreplasser i fylkeskommunal regi.
- Videreføring av landbruks- (grønne) og havbrukslinjer (blå).
- Befalsutdanning i Indre Troms

Næringsliv og verdiskaping

Troms har mange små og mellomstore bedrifter, som er svært viktige for verdiskaping, arbeidsplasser, et spredt bosettingsmønster, maktspredning og ofte som kulturbærere. Venstre vil ha en sterk satsing for å skape nye arbeidsplasser i det lokale næringslivet. En mye større del av det statlige virkemiddelapparatet må overføres til fylkeskommunen. Næringsbasert på reiseliv og opplevelser har et stort potensial. Næringshagene og veksthusene må få gode vilkår.

Primærnæringene står sterkt i Troms, og etterspørselen er økende etter produkter fra duodji og kvalitetsmat fra reindrift, arktisk landbruk og sjømatnæringene. Også skogbruk har et vekstpotensial. Det må satses på disse næringene slik at det i størst mulig grad skapes jobber lokalt. Næringene må være bærekraftige og stimulere til produksjon på lokale ressurser og i størst mulig grad være uavhengig av importert kraftfor og import og langtransport av grovfor. Det er da nødvendig å tilrettelegge for både små og mellomstore bruk og øke kompetansen i næringa.

Havbruksnæringa har potensial for vekst, men det forutsetter at miljøutfordringene løses og at hensynet til dyrevelferd ivaretas. Venstre vil jobbe for en mer bærekraftig næring, herunder mer bruk av lukkede/semi-lukkede anlegg og anlegg til havs. Det påhviler et særlig ansvar for å bevare villaksen, og dette må påvirke havbrukspolitikken.

Venstre vil jobbe for:

- Mer av det statlige virkemiddelapparatet for næringsutvikling overføres til fylkeskommunen.
- Etablering av flere små og mellomstore bedrifter.
- Bedre tilrettelegging for bedriftsetableringer for innvandrere.
- Fylkeskommunens innkjøpsmakt må brukes til å etterspørre lokale varer og tjenester
- Sertifisering for reiselivet som sikrer høy kvalitet, gode arbeidsforhold og mindre avtrykk i naturen.
- Næringer som reindrift, arktisk landbruk, skogbruk, fiskeri, matfag og duodji må gi flere jobber lokalt.
- Reindriftsutøvere får fullt avgiftsfritak på drivstoff og utstyr på lik linje med landbruksnæringa.
- Bedre tilrettelegging for investeringsmidler til små og mellomstore gårdsbruk.
- At det ikke innføres evigvarende fiskekvoter.
- Videreføring av ferskfiskordninga og levendelagring av fangst.
- At den lokale fiskeflåten har førsterett til sjømatressursene i fjordene.
- At fylkeskommunen får større ansvar for forvaltning av de marine næringer, f.eks. over en andel av totalkvotene for viktige fiskebestander.
- Stille strengere miljøkrav til havbruksnæringa.
- Mer bruk av lukkede/semilukkede anlegg i oppdrett.
- Villaksen får et reelt vern i nasjonale laksefjorder og -vassdrag.
- Forsøksordninga med forvaltning av kongeørn i Troms må iverksettes.

Et godt miljø og gode naturopplevelser

Fylkeskommunen må ta sin del av ansvaret for å bremse klimaendringene og bidra til at nasjonale klimamål nås, også ved hjelp av lokale og regionale tiltak. Ingen etterspør forurensing, et ustabil klima, dårlig luft, eller mindre biologisk mangfold.

Natur og naturopplevelser

Vi har et stort ansvar for å bevare naturen til glede og nytte for oss selv og fremtidige generasjoner. Venstre vil prioritere det biologiske mangfoldet, være restriktiv til å bygge ned

dyrka mark og legge mer vekt på hensynet til naturen og tradisjonelle næringer ved industrielle inngrep. Vi vil sikre allemannsretten til å ferdes fritt i naturen.

Energiproduksjon og fornybare næringer

Tilgang til strøm er grunnleggende for samfunnet. Venstre vil tilrettelegge for produksjon av ren og fornybar energi, men under hensyntagen til tradisjonelle næringer og fauna, kultur- og naturlandskap. Vi sier nei til elektrifisering av Melkøya med strøm fra land. Havet utenfor kysten i nord er full av fornybare, potensielt evigvarende ressurser. Venstre krever at oljevirkosomhet i nord ikke skal gå på bekostning av fiskeriene og mulighetene for bioprospektering til medisin og næringsstoffer.

Energieffektivisering i fylkeskommunen

Offentlige bygg og farkoster skal være så energieffektive som mulig, og som storforbruker av strøm skal fylkeskommunen gå foran ved å ta i bruk miljøvennlige løsninger innenfor både bygg og transport.

Troms Venstre vil jobbe for:

- Bevaring av biologiske mangfold.
- Mer vern av natur.
- En rovdyrforvaltning som sikrer levedyktige bestander og reduserer tap av beitedyr. Dette innebærer også en forvaltning av kongeørn i fylket.
- Grønn energi, men skjerme viktige beite- og landskapsområder.
- Opprusting av allerede eksisterende vannkraftverk og utrede vindkraft til havs.
- En støtteordning til fiskemottak som tar imot søppel fra fiskeflåten.

Tannhelse og folkehelse

I tillegg til tannhelse har fylkeskommunen ansvar for folkehelse og forebyggende helsearbeid. Venstre vil styrke innsatsen på disse områdene for å sikre at folk får bedre helse og trivsel i hverdagen. Derfor må også psykisk helse innlemmes som en likeverdig del av det lokale folkehelsearbeidet.

Tannhelse

Alle må sikres en god tannhelse. Venstre vil sørge for god tilrettelegging for tannlegeutdanning og tannhelsetjenestens kompetansesenter for Nord-Norge (TkNN). Distriktstannlegekontorene må sikres både for pasientenes del og studentenes praksismuligheter. Venstre vil innføre tiltak for å rekruttere flere til utdanning som tannhelsesekretær.

Forebyggende helsearbeid

Vi har et felles ansvar for å skape et samfunn med god folkehelse. Frivillige organisasjoner, lag og foreninger gjør en svært viktig innsats for å skape sosiale møteplasser, kulturelle og helsefremmende aktivitetstilbud. Venstre vil ha et godt samarbeid mellom fylkeskommunen og frivillig sektor.

Utdanning av helsepersonell

Utdanning av helsepersonell må dekke de behovene kommunene har ved større lokalt ansvar. Det er en skjevfordeling av medisinsk kompetanse i landet, der særlig distriktene i Nord-Norge har store mangler. Venstre vil støtte tilrettelegging for grunn- og videreutdanninger innenfor helse og omsorg på fagskole- og universitetsnivå i distriktene, for eksempel gjennom studiesentrene. Åpenhet i helseforetakene og mulighetene for regional politisk påvirkning i styrene er viktig. Ansatte må kunne delta i debatten om både helsetilbudet og egen arbeidsplass uten frykt for egen framtid.

Troms Venstre vil jobbe for:

- Gratis tannbehandling til ungdom fram til fylte 25 år.
- En offentlig finansiert tannhelsetjeneste med egenandelssystem.
- Et utdanningsstipend til allerede ansatte tannleger som vil spesialisere seg.
- Et styrket utdanningstilbud innen helse- og omsorg på fagskole- og universitetsnivå.
- At psykisk helse innlemmes som en likeverdig del av det lokale folkehelsearbeidet.

Trygg, effektiv og miljøvennlig samferdsel

Fylkesvegene knytter folk til hovedferdselsårene gjennom hele fylket. Fylkesvegene må ha en standard som tilfredsstillende de krav som person- og godstrafikk fordrer for å kunne ferdes trygt og utvikle næringsliv. Venstre vil søke statlig samarbeid om en fylkesvegpakke som kan gi mulighet til snarlig utjevning av et etterslep på flere milliarder kroner.

El-bilbruken øker også i nord. Gjennom prosjektet «Det elektriske Troms» skal det bygges fem hurtigløstasjoner spredt i hele fylket, der fylkeskommunen er eier av anleggene.

Venstre vil styrke denne ordningen, hvis det viser seg at det er et større behov for ladeinfrastruktur i områder der et ikke er kommersielt grunnlag for det.

Det må satses sterkere på kollektivtrafikk i fylket. Tilbudet må være attraktivt med sammenhengende ruter, god frekvens, gjennomgående billettsystem og lave priser. Digital sanntidsvarsling må innføres i hele fylket, og det må innføres plassgaranti på alle interkommunale bussruter.

Vi vil stille krav til at alle transportører med offentlig støtte (fly, buss, båt, ferger) samordner kollektivtrafikken i større grad, slik at tilbudene korresponderer og reisende får mer tids- og kostnadseffektiv transport.

I de større byene i fylket skal kollektivtransport, sykkel og gange være et konkurransedyktig alternativ til bilen. Byavtaler, som Tenk Tromsø og Harstadpakken, er spleiselag mellom stat, fylke, kommune og brukere som bidrar betydelig til renere luft, raskere og grønnere samferdsel. Venstre vil fortsette å støtte opp om slike tiltak.

For fylket vårt er også fly en viktig samferdselsåre. Nettverket av kortbaneflyplasser er en vital del av infrastrukturen i nord som det er nødvendig å bevare og videreutvikle. Det nasjonale FOT-rutenettet der staten pålegger forpliktelser til offentlig tjenesteyting, bidrar til et bedre rutetilbud med akseptable billettpriser. Venstre har i Stortinget

foreslått at Bardufoss (som er den eneste flyplassen i Nord-Norge uten FOT-ruter) kommer inn i FOT-rutenettet, men ble nedstemt av Ap, Sp, H og FrP. Vi skal fortsette å jobbe for dette.

Troms Venstre vil jobbe for:

- Raskere vedlikehold og oppgradering av fylkesvegnettet.
- Gul stripe på alle europaveier, for tryggere ferdsel.
- God ladeinfrastruktur for el-biler.
- Et rimelig og miljøvennlig kollektivtilbud også i distriktene.
- Gratis skoleskyss erstattes med et gratis månedskort for ungdom.
- El-biler skal fortsatt ha fordeler i bomringen.
- Byvekst-/bymiljøavtaler.
- Mer utbygging og helårlig vedlikehold av gang- og sykkelveger.
- Havner som tar imot større skip skal elektrifiseres.
- Bardufoss flyplass kommer inn i FOT-rutenettet.
- Realisere følgende prosjekter:
  - o rassikringsprosjekter
  - o Midt-Tromspakken
  - o ny forbindelse fra Kvaløya til Tromsøya
  - o Nordområdevegen (Ullsfjordforbindelsen)
- Utredning av bru Karlstad-Gullhav.
- Statlig finansiering av senjafergene som ytre riksveg.

Særlig om utbygging av jernbane i Nord-Norge (Nord-Norgebanen)

Trygg og effektiv transport

Nord-Norge betegnes i økende grad som «dynamoen i Norges framtidige økonomi». Den formidable veksten i produksjon og eksport innen næringer basert på marine biologiske ressurser ligger til grunn for denne optimismen. Det foreligger konkrete planer om en tre- til fem-gangers økning av dagens produksjon. Et veg-basert transportsystem vil ikke kunne ta hånd om framtidige eksportvolumer. Fravær av et raskt og sikkert transportsystem med høy kapasitet er en stor trussel mot ønsket vekst og utvikling i nord, og et økende trafiksikkerhetsproblem.

Klima- og miljøhensyn

Dagens transportsystem i nord er heller ikke i henhold til internasjonale klima-forpliktelser og til EUs krav om etisk og bærekraftig transport av mat med lavt/null utslipp.

Regionforstørring

Samtidig foreligger det er sterkt press på byene i landsdelen, med et klart behov for regionforstørring, samt bedre kommunikasjon og samhandling mellom nordnorske aktører innen næringsliv og andre viktige samfunnsområder.

Løsning:

Jernbanebasert gods- og passasjertrafikk vil bidra til å tilfredsstill disse behovene. Overføring av store innkommende og utgående godsmengder fra vei til jernbane vil bidra vesentlig til innfrielse av nasjonale klima-mål, halvere transport-tider og –utgifter, bedre

lønnsomhet og øke trafikksikkerheten. Jernbaneutbygging vil alt i alt styrke både samfunnsøkonomi, sysselsetting og desentralisert bosetting, samtidig som den vil bidra til oppnåelse av nasjonale klima- og miljømål.

Utbygging og opprustning av jernbane i Nord-Norge er en *nasjonal* hastesak!

Kultur og idrett

Et mangfoldig og aktivt kulturliv er viktig for utvikling og samhold i et samfunn. Økt kjennskap og tilgang til kultur gir menneskelig vekst og inspirasjon til nyskaping. Kultur skal være en spiss i den regionale utviklinga. Gjennom et godt samspill mellom offentlig sektor, næringslivet og profesjonelle og frivillige kulturaktører skapes det utvikling, vekst, gode sosiale nettverk og møteplasser i regionen, -også i samvirket mellom våre naboland i nord. Venstre vil øke satsingen på kunst- og kulturbaserte næringer.

Siden Troms er et flerkulturelt samfunn, har fylkeskommunen et medansvar for å sikre samisk og kvensk språk, tradisjon og kultur.

Kultur er både breddeaktiviteter, individuelle opplevelser og kulturnæringer som musikk, teater, billedkunst, duodji, husflid, mat og håndverk. Med et relativt lite nærmarked er det viktig å legge til rette for profesjonelle kunstnere i Nord-Norge. Kulturinstitusjoner og festivaler bidrar til kontinuitet i kulturlivet.

Frivillig sektor er den aller viktigste bæreren av idrett og breddekultur. Venstre vil øke den økonomiske støtten til lag og foreninger og oppmuntre til at de frivillige ildsjelene fortsetter sitt engasjement.

Venstre vil legge til rette for at folk med nedsatt funksjonsevne kan delta i idrettsaktiviteter og organisering av idrett.

Fylkeskommunen må ha et nært samarbeid med Troms og Finnmark idrettskrets. Breddeidretten er helt sentral, men Venstre vil også støtte toppidretsarrangementer i fylket, som både kan motivere til mer breddeidrett og bidra til mer næringsaktivitet.

Det bør tilrettelegges for at flere unge får kunnskap om jaktkultur og ferdigheter til å ta del i denne.

Venstre vil jobbe for:

- Den nordnorske kulturavtalen.
- Kulturelle festivaler i hele fylket.
- Styrke frivillige lag og foreninger, museer, gallerier og bibliotek.
- Åse Nordmo Løvberg-museum i Målselv.
- Kulturkvartalet i Tromsø.
- Arktisk Arena.
- Et godt samarbeid mellom fylkeskommunen og frivillige organisasjoner, lag og foreninger.
- En større andel av spillemidlene til anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv

- tilfaller Troms.
- Støtte de regionale friluftsrådene i deres arbeid for å fremme friluftsliv.
- Støtte frivillige organisasjoner i arbeidet med inkludering og integrering.
- Skoler og andre offentlige bygg skal være åpne og gratis for idrett, kultur og frivillighet.

Forsvarsfylket Troms

En nasjons sikkerhet er statens viktigste oppgave, og Forsvaret er bildet på den norske sikkerhets- og forsvarspolitik. Nordområdene er stedet hvor utenrikspolitikk møter innenrikspolitikk. Ressursene i nordområdene, klimaendringer og nye seilingsleder må vektlegges i planleggingen av fremtidens forsvar.

Russlands angrepskrig på Ukraina med brudd på FN-pakten, Folkeretten og Menneskerettighetene har satt vårt forhold til Russland på prøve og krever en opprusting av Forsvaret og en styrket tilstedeværelse og situasjonsforståelse i nordområdene.

Vi støtter Forsvarskommisjonens av 2021 NOU 2023:14 sitt hovedbudskap og innstilling med anbefalingene om å oppfylle gjeldende langtidsplan med 30 mrd. kroner ekstra til kritiske tiltak, en ekstrabevilgning på 40 mrd. hvert år i ti år for et balansert forsvar og en maritim satsing, og etter dette en budsjettøkning på 10 mrd. kr. for et helhetlig løft.

Militær tilstedeværelse i nord er viktig. Evnen til territorielt forsvar av Norge i nord må styrkes. Luftstøtte for hæren med helikopter er avgjørende for dens mobilitet og hurtig medisinsk evakuering. Med Kystvakten på Sortland og Kystvaktens helikoptre på Bardufoss oppnås det beste utgangspunkt for tilstedeværelse og operasjoner i havområdene i nord. Norge må kunne ivareta kyststatens forpliktelser og interesser.

Venstre vil jobbe for:

- Økt militær tilstedeværelse i Norges økonomiske sone, fiskevernsonen ved Svalbard og fiskerisonen ved Jan Mayen.
- Styrking av Hæren sitt tyngdepunkt i Indre Troms med helikopter for luftmobilitet og hurtig redning.
- Brigade Nord utvikles til 4 mekaniserte manøverbataljoner.
- Forsvarets hovedbase for helikopter reetableres på Bardufoss flystasjon.
- Hovedbasen for kontroll og varsling styrkes i Sørreisa.
- En fremskutt NATO-kommando i Nord-Norge.
- NATOs forsvarsplaner forsterkes for nordområdene og Finland og Sverige inngår i et tettere nordisk forsvarssamarbeid.
- Kystjegerkommandoen styrkes på Trondenes.
- Etablering av en forsvarsindustriklynge i Nord-Norge langs aksene Narvik-Tromsø, hvor tyngdepunkter for tilknytning vil være verkstedene i Bjerkvik og avdelingene og verkstedene på Setermoen, på Skjold, i Heggelia, på Bardufoss flystasjon og i Sørreisa.
- Opprettelse av befalsutdanning i indre Troms.
- Politiembetene og Sivilforsvaret må styrkes som en del av totalforsvaret.

Åpenhet, tillit og demokrati

Åpenhet og innsyn i beslutningsprosesser er viktig for at alle borgere skal kunne orientere seg og delta i folkestyret på egne premisser. Åpenhet hindrer maktmisbruk og er en forutsetning for tillit. Folk må få bedre tilgang til informasjon om det som foregår i fylkeskommunen. Samtidig må borgernes personvern ivaretas i møte med helsevesen, skole og andre offentlige instanser.

Venstre vil stimulere til utvikling av digitale løsninger som reduserer ulempene med store avstander i regionen og gir alle samme mulighet til å delta i demokratiske prosesser og benytte seg av fylkeskommunale tjenester.

Det er en viktig politisk oppgave å delegere makt nedover i det politiske systemet, til det mest effektive nivået som er nærmest dem det angår. Vi går inn for at enda flere statlige arbeidsplasser skal flyttes til Troms. Venstre vil ha lokalt og regionalt tilpassa løsninger, det fordrer mindre øremerking og mindre statlig styring.

Troms fylkeskommune vil ha en større og myndighet som tilsier en parlamentarisk styreform, hvor det er folkevalgte politikere som har et klart og synlig ansvar for den utøvende politikken. Venstre vil uansett søke makt i det styringsystemet som blir gjeldende for å få størst mulig gjennomslag for vårt program.